

אירוסיין ונישואיין

א

בספר כד-הקמח' לרבנו בחיי מביא חילוק יסודי בין ענין האירוסיין לנישואיין מבחינת הקשר בין כנסת-ישראל לקב"ה. על האירוסיין – הבטיח הושע² לעם בשם ד': "וארשתיך לי לעולם. וארשתיך לי בצדק ובמשפט, בחסד וברחמים. וארשתיך לי באמונה וידעת את ד'". זהו מצב של קשר בין האומה לאלהיה, אשר ישורר בבוא הגאולה, אולם איננו שיאו של הקשר. בזמן הגאולה השלימה "ישא" רבנו של עולם אותנו והקשר בזמן זה יהיה כנישואיין. על זמן זה אומר ישעיהו³: "מלך בפיו תיחזנה עיניך", ומבאר שם רש"י ש"המלך" הוא מלכו של עולם וכל העם "יראה" אותו – ערות לקשר איתן ונצחי.

שם בספר כד-הקמח, מביא מדרש על הפסוק הנ"ל, כי חמש המידות המוזכרות בפסוק, מרמזות על חמש מתנות טובות שהעניק רבנו-של-עולם לעמו כקנין עולם – חמישה חומשי תורה. ניתן אולי להמשיך מהלך זה ולומר כי מצינו שהשתמשו חז"ל בשני שמות בהתייחסם לתורה. "חמישה חומשי תורה" כמדרש רלעיל, ומאידך "תורה" – "תורה קדמה לעולם", הקב"ה הסתכל בתורה וברא את העולם⁴, וכן רבים. חמישה חומשי תורה מרמזים לביטוייה המעשי של התורה הנוגע לחיינו, ענין המצוות, אולם מעבר לכל זה, הלא התורה הינה קיבוץ של תכנים ורעיונות החובקים עולמות בעמקותם, ואין לנו יכולת לעמוד אפילו על אפס קצהו של עומק ענינה.

לכן, בזמן האירוסיין, בו הקשר בין עם ישראל לקב"ה הינו טרם בשיאו, אנו רואים בחז"ל – על-פי דבריו של רבנו בחיי – התייחסות לחמישה חומשי תורה, וכפי שאמרנו, רמז למצוות אשר מסובבות את היהודי בכל אורחות חייו, וזאת, כדי שכל יהודי ואף זה אשר אינו בר הכי להגות בה יומם ולילה, יוכל להפגש באופן תמידי עם אורה של תורה, על-ידי שילבש ד' כנפות על בגדיו, יניח תפילין בזרועו, יטול לולב בסוכות וכדומה.

1. אות חתן בבית-הכנסת.
2. הושע ב ; כא-כב.
3. ישעיה לג ; יז.
4. בראשית-דבה א ; א.

אולם בזמן הגאולה השלימה – "מלך ביפיו תחזנה עיניך" – מצב של קישור עמוק וכמה שבתבנו לעיל, ולכן חז"ל בהתייחסותם לקשר בין היהודי לתורה בעת הזו, אמרו: "קוב"ה אורייתא וישראל חד"⁵ – לא עוד מצוות המתפרטות מן התורה, אלא תורה בעצמה עם כל עומק ענינה.

מעתה נבין אולי מדוע "מצוות בטילות לעתיד לבוא"⁶, שכן בזמן הגאולה השלימה לא יהיה צורך באותם פרטים טכניים לכאורה, המביאים את אור התורה הנאחז בגשמיות, אלא כל יהודי יפגש באופן ישיר עם ענינה של תורה ללא צורך באמצעי מקשר. ומענין שעל הפסוק בבראשית⁷ "היה דבר ד' אל אברהם במחזה לאמור", מסביר הרש"ר הירש כי השורש "חזה" מבטא ראייה חזקה העוברת את מגבלות החומר, וזו היתה מדרגתו של אברהם אבינו בעת ההיא, ועל-כן נזכר בפסוק הלשון "במחזה". זאת תהיה גם מדרגתם של כלל-ישראל בעת הגאולה, בו יראו עין בעין בשוב ד' ציון ראייה לא רגילה, על-טיבעית, המתעלה מעל החומר המצומצם, בכחינת "וכל העם רואים את הקולות"⁸ – "מלך ביופיו תיחזנה עיניך".

הביאור הנ"ל מתאים היטב ללשון הפסוק⁹ "כי נר מצוה ותורה אור". את אורה העצום של התורה אי-אפשר לאחוז ביד שמא תכזה, ועל-כן נתנו לעם "נרות" – פרטי מצוות המאפשרות לאחוז ממש ולהתקרב כמה שניתן אל אור התורה, אולם בזמן הגאולה לא יהיה צורך בכל זאת, כפי שנאמר לעיל.

ראינו אם-כן שהנישואין מבטאים קשר איתן וחזק של העם באלקיו, הנובע גם מדבקותו המוחלטת של העם בחכמתו של הקב"ה – התורה, כפי שאמרו בגמרא¹⁰: "אנא נפשי כתבית יהבית".

ואם כך הוא בין כלל-ישראל לקב"ה, ודאי שנכון הדבר גם-כן בין פרטיו של הכלל הזה. בעת שבאים שנים מן הפרטים להתקשר ביניהם ולהתאחד, חייב הקשר הזה לנבוע מתוך עומקה של תורה. מסביר זאת יפה השפת-אמת לאור המדרש¹¹, כי "שית אלפי שנין הוי עלמא – אלפיים שנות תודו, אלפיים שנות תורה, אלפיים שנות ימות המשיח".

5. זהר אחרי-ימות דף צג.
6. גדה סא:
7. בראשית סו ; א.
8. שמות כ ; סו.
9. משלי ו ; כג.
10. שבת דף קה.
11. ראש-השנה דף לא.

ואומר כי כן הדבר גם ביחס "לעולם הקטן". כנגד אלף שנים של העולם עשר שנים של האדם. ועל-כן נאמר¹²: "לא תוהו בראה לשבת יצרה", ואמרו חז"ל¹³ כי הפסוק מכוון לטוף עשרים שנה של האדם, שבו מחוייב הוא לישא אשה, ואם לא נשא – תיפח רוחו. כל זאת מפני שבעת הזאת נגמר זמן ה"תוהו" ומתחיל זמן ה"שבת" – החיוב ליישב את העולם ולקיים את תכליתו וייעודו של האדם בעולם, ותקופה זו של נישואי האדם מקבילה לעת שבה מגיע העולם לזמן "התורה", והלא דבר הוא, וכדלעיל.

ולפי זה יובן מאד מדוע "המשמח חתן וכלה זוכה לתורה שניתנה בחמש קולות"¹⁴, שיש בזה מידה כנגד מידה. ומבאר שם הרב זצ"ל בספרו עין-איה, כי דוקא חמש קולות כנגד חמש מוצאות הדיבור, שהוא הכלי שבאמצעותו מצווה האדם להתקשר עם התורה, שנאמר¹⁵: "והגית בו יומם ולילה". דוקא על-ידי הגיה בפה. ואף את הפסוק "אדם לעמל יולד" דורשים חז"ל¹⁶ על לימוד תורה ומגדירים אותה "עמל פה".

ב

ראינו אם-כן יסוד חשוב הקיים בעת היוצרותו של קשר הנישואין. קיים עוד יסוד מרכזי השזור בענינים של הנישואין אשר יש בו כדי ללמדנו אורחות חיים והתנהגות בכל ענינו של העולם-הזה.

בספר פלא-ויעץ¹⁷ מביא את השאלה המפורסמת, הכיצד זה יתכן שמחד הוכיחו חז"ל¹⁸ ש"מן התורה, מן הנביאים ומן הכתובים מד' אישה לאיש". ואמרו חז"ל עוד¹⁹, כי ארבעים יום קודם יצירת הוולד בת קול יוצאת ומכרזת בת פלוני לפלוני. ומאידך גיסא מצווה האדם לתור אחר זוגו ולא לשבת בחיבוק ידיים ולהמתין שיקרה בדרכו מבלי שיטרח למענו מאום. על זה הוא מתרץ כי לרובם של בני-האדם נכונה בכל זאת ההדרכה לתור ולחפש אחר זוגם ואין זה סותר לפסוקים הנ"ל ולדברי חז"ל בענינה של הבת קול, שכן זהו בעצם רצונו של הקב"ה בעצמו. בנישואין אם-כן בא לידי ביטוי שילוב מיוחד של קביעה אלקית ראשונית אשר האדם הפועל בעולם-הזה מצווה להתקשר

12. ישעיהו מה ; יח.

13. קידושין דף כט:

14. ברכות דף ו:

15. יהושע א ; ח.

16. סנהדרין דף צט:

17. ערך 'זיווג'.

18. מועד-קטן דף יח:

19. סוטה דף ב.

ולפעול עם א-ל בדרכיו שלו, ואין ה"פעילות" של רבנו-של-עולם ממעל ושל האדם יציר כפיו בתחתונים סותרות כי-אם משלימות ותואמות.

בספר כלי-יקר בתחילת פרשת ויצא²⁰ מביא מדרש כי שלושה מאבות האומה נשתרכו על ידי הבאר : יצחק, יעקב ומשה. ויש בזה לכאורה רמז למה שאמרנו לעיל. לעומת הבור אשר נחפר כולו בידי אדם – לשמש לצרכי אכסון מים וכדומה, ומאידך המעיין – כולו הוא יצירה אלקית ללא התערבות אנושית כלל – הקב"ה בקע מעיינות במקומות מסוימים כרצונו, בין שני אלה ישנה הבאר אשר מהווה שילוב של שני הקצוות. מקור הנביעה נעשה בידי ד', אולם כדי להגיע אל המים, נדרשת פעולת שאיבה של האדם שיעלה אותם מתחתית הבאר ויוכל ליהנות מהם. זהו בעצם עומק ענין הנישואין כפי שראינו לעיל, הבנויים גם-כן במתכון זה – מציאות המתהווה על ידי רבנו-של-עולם ובצירוף אליה מהלך חיים טבעי של האדם המשלים את מעשה ד'.

בספר חובות-הלכות²¹ מבאר גם-כן את היסוד הנ"ל, ומביא את הפסוק בקהלת : "לכל זמן ועת לכל חפץ". אשר לאחרי, מובאת רשימה של עשרים ושמונה עניינים אשר מלווים אותנו בכל מהלך חיינו, וזה לדעתנו כרי ללמדנו גם-כן על היסוד הנ"ל – הקב"ה ברא בריאה ראשונית אשר מטען החכמה האצור בה נשגב מבינת אנוש ומציאות זו קיימת ופועלת מני אז ועד היום בזכות קוב"ה אשר מחיה ומחדש אותה תמיד בכל יום ברחמי המרוכים. בתוך אותה מציאות נשגבה פועל האדם – "נזר הבריאה", ומצרף מעשיו למעשי יוצרו ובכך משתלם הוא ומשתלמת הבריאה.

נחתום במה שפתחנו בו – מיקומה של תורה במהותו של קשר הנישואין. בחידושי-הרי"ם²² מבואר כי פריסת החופה מעל החתן והכלה מרמזת על מתן-תורה בו כפה עלינו הקב"ה הר כגיגית²³ והכריחנו לקבל את התורה – ואם לאו פה תהא קבורתנו. ויש מקום לשאול מדוע צריך היה בכפיה זו, מדוע לא העניק לנו רבנו-של-עולם את אפשרות הבחירה, באם נרצה נקבלה ובאם לא נרצה בה נרחה אותה. מסביר המהר"ל בחידושי-האגרות שלו במקום, כי לא יתכן דבר זה, והיה הכרח שרבנו-של-עולם יכפה עלינו הר כגיגית ויכריחנו על קבלת התורה, שכן אי-אפשר שדבר כה עליון ונשגב כתורת ד' יהיה נתון לפנינו כדי שנכחר בו, שהרי זו הקטנה עצומה של כל ענינה של תורה, שהרי "קוב"ה אסתכיל באורייתא וברא עלמא", ומהי אותה תורה אם נאמר שבני-

20. בראשית כס ; ב.

21. שער הבסחון.

22. מובא בספר בית-אמת.

23. שבת פח.

ישראל יכלו בכלל "לוותר" עליה באם רצו ? אלא מוכרח היה שתינתן לנו תורה בכפיה, על-מנת שייטבע בנו בחזקה. זה הענין. וכדי שיתנו אל ליבם החתן והכלה עם היוצרותו של קשר הנצח ביניהם את עומק הענין הנ"ל, אנו פורשים מעליהם חופה, למען יזכרו מהו הכח הטמוי המניע בכל עת ובכל שעה את גלגלי המציאות כולה, ומה הם הערכים אשר לאורם ילכו עם הקימם בית בישראל.